

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.033.02.2019

Pani
Ewa Maria Graca
Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 1
im. Adama Mickiewicza w Będzinie
ul. Szkolna 3, 42-500 Będzin

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/078 – Profilaktyka wad postawy u dzieci i młodzieży w szkołach publicznych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Szkoła Podstawowa nr 1 im. Adama Mickiewicza w Będzinie ¹ , ul. Szkolna 3, 42-500 Będzin. Nr statystyczny - 000726270
Kierownik jednostki kontrolowanej	Ewa Maria Graca, Dyrektor, od 1 września 2018 r. ² W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnił Tomasz Osuszek, Dyrektor Szkoły od 1 września 2016 r. do 31 sierpnia 2018 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Rozpoznanie i monitorowanie problemu rozwoju wad postawy uczniów.2. Tworzenie warunków pobytu uczniów w szkołach ograniczających/minimalizujących czynniki sprzyjające rozwojowi wad postawy.3. Działania informacyjne i edukacyjne na rzecz eliminacji ryzyk rozwoju wad postawy.
Okres objęty kontrolą	Lata 2017-2019 (do 10 grudnia 2019 r.) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, tj. lata szkolne 2017/2018, 2018/2019 oraz 2019/2020.
Podstawa prawna podjęcia kontroli Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ . Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none">1. Dariusz Bienek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/299/2019 z 19 listopada 2019 r.2. Stefania Zalewska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/306/2019 z 26 listopada 2019 r.3. Piotr Jużków, inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/305/2019 z 25 listopada 2019 r.4. Mirosław Sekuła, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LKA/281/2019 z 6 listopada 2019 r.

(akta kontroli str.1-8)

¹ Dalej „Szkoła”.

² Dalej „Dyrektor”.

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm., dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Szkoła podejmowała działania na rzecz rozpoznania i monitorowania problemów rozwoju wad postawy uczniów. W latach szkolnych 2017/2018 i 2018/2019 pielęgniarka szkolna przeprowadziła testy przesiewowe wszystkich uczniów podlegających badaniom bilansowym. Podejmowane działania nie były jednak w pełni skuteczne, o czym świadczy brak pozyskiwania przez Dyrektora informacji o skali rozpoznanych u uczniów wad postawy i nieplanowanie, w oparciu o te dane, specjalnych działań związanych z profilaktyką w tym zakresie, w szczególności organizacji w szkole zajęć z gimnastyki korekcyjnej.

Szkoła podejmowała działania w celu stworzenia warunków ograniczających czynniki sprzyjające powstawaniu i rozwojowi wad postawy uczniów. Edukacja zdrowotna dotycząca profilaktyki wad postawy była prowadzona w ramach lekcji wychowawczych, zajęć wychowania fizycznego oraz pozalekcyjnych zajęć sportowych i profilaktyczno-sportowych. Stanowiska pracy dla wszystkich uczniów zostały dostosowane do wymogów ergonomicznych, a ich właściwe wykorzystanie było monitorowane przez nauczycieli. W ocenie zaledwie 15,5% ankietowanych rodziców działania Szkoły w zakresie profilaktyki wad postawy były wystarczające.

W okresie objętym kontrolą działania w zakresie ograniczenia ciężaru tornistrów były prowadzone przez wychowawców podczas lekcji wychowawczych oraz zebrań z rodzicami. Dwukrotnie przeprowadzono również konkurs pn. *Kompaktowy plecak*. Kontrola przeprowadzona w styczniu 2019 r. przez Powiatowy Państwowy Inspektor Sanitarny w Dąbrowie Górniczej⁵ wykazała jednak, że ciężar plecaków 44% uczniów przekraczał dopuszczalną normę.

W Szkole prowadzone były działania informacyjne i edukacyjne na rzecz eliminacji ryzyk rozwoju wad postawy uczniów. Działania podejmowane były zarówno przez wychowawców jak i przez pielęgniarkę szkolną. Rodzice wiadomości w tym zakresie mogli uzyskać z informacji wywieszonych na szkolnych korytarzach oraz na szkolnej stronie internetowej.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Rozpoznanie i monitorowanie problemu rozwoju wad postawy uczniów

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą w Szkole funkcjonował gabinet profilaktyki zdrowotnej, czynny trzy razy w tygodniu⁷. Gabinet ten spełniał wymagania określone w § 27 oraz w § 37 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą⁸. Gabinet był wyposażony w odpowiedni sprzęt do wykonywania testów przesiewowych, w tym układu ruchu (tj. w elektroniczną wagę medyczną ze wzrostomierzem, pion do określania bocznych skrzywień kręgosłupa i ekierkę do określania kifozy oraz

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej „PPIS”.

⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ W roku szkolnym 2017/2018 w środę, czwartek i piątek; 2018/2019 w poniedziałek, środę i czwartek oraz 2019/2020 w poniedziałek, środę i piątek. Liczba uczniów Szkoły wynosiła (odpowiednio): 413, 470 i 458.

⁸ Dz. U. z 2019 r. poz. 595.

lordozy kręgosłupa u dzieci), a także tablice (siatki centylowe wzrostu i masy ciała) do interpretacji wyników badania.

(akta kontroli str. 15, 18,120)

W wyniku przeprowadzonych oględzin stwierdzono, że w szkolnym gabinecie profilaktyki zdrowotnej łączenie ścian z podłogą wykonane było z listwy drewnianej (co zostało opisane w sekcji *Ustalone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str.120-121, 130)

W 2017 r. Szkoła wniosowała do gminy i uzyskiwała dofinansowanie ze środków dotacji budżetu państwa na wyposażenie gabinetów profilaktyki zdrowotnej na podstawie ustawy z 15 września 2017 r. o szczególnych rozwiązaniach zapewniających poprawę jakości i dostępności świadczeń opieki zdrowotnej⁹. Z tego tytułu za łączną kwotę 4 900 zł zakupione zostały: elektryczna waga ze wzrostomierzem, parawan, apteczka z zestawem przeciwwstrząsowym oraz szafa medyczna.

(akta kontroli str.130, 133-134)

Zgodnie z art. 7 ust. 1 Ustawy z dnia 12 kwietnia 2019 r. o opiece zdrowotnej nad uczniami¹⁰, informacje na temat zakresu opieki zdrowotnej oraz o prawie do wyrażenia sprzeciwu były umieszczone na drzwiach szkolnego gabinetu profilaktyki zdrowotnej.

(akta kontroli str.120)

1.2. Dyrektor zawarł w dniu 20 września 2012 r. umowę nr 9/12 z podmiotem leczniczym¹¹ na wykonywanie świadczeń usług pielęgniarki szkolnej na czas nieokreślony. Świadczeniami zostali objęci wszyscy uczniowie szkoły.

(akta kontroli str. 20-22)

Pielęgniarka szkolna w ramach swoich obowiązków sprawowała opiekę nad rozwojem i zdrowiem uczniów w siedzibie Szkoły oraz krzewiła oświatę zdrowotną. W tym celu współpracowała z Dyrekcją Szkoły, personelem pedagogicznym i rodzicami (co zostało szerzej opisane w pkt. 1.4. i 3. niniejszego wystąpienia).

(akta kontroli str. 23-25)

1.3. W latach szkolnych 2017/2018 i 2018/2019 testami przesiewowymi zostali objęci, wszyscy uczniowie z roczników podlegających bilansowi zdrowia, tj. łącznie 357 osób, z tego:

- 213 w roku szkolnym 2017/2018, tj. 88 z klasy III, 69 z klasy V i 56 z klasy VII,
- 144 w roku szkolnym 2018/2019, tj. 19 z klasy III, 87 z klasy V i 38 z klasy VII.

(akta kontroli str.18)

W wyniku przeprowadzonych przez podmiot leczniczy profilaktycznych badań lekarskich uczniów klas III, V i VII w roku szkolnym 2017/2018 oraz 2018/2019 rozpoznano (odpowiednio):

a) na 211 przebadanych uczniów¹²:

- zniekształcenie kręgosłupa M-40 (kifoza lub lordoza) u trzech uczniów, po jednym w każdej z badanych klas (1,5% przebadanych),

⁹ Dz. U. poz. 1774

¹⁰ Dz. U. poz. 1078

¹¹ Dalej „podmiot leczniczy”.

¹² 85 uczniów z klasy III, 70 z klasy V i 56 z klasy VII.

- zniekształcenie kręgosłupa M-41 (skolioza) u 26 uczniów (12,3%), z tego: dziewięciu z klasy III (4,2%), ośmiu z klasy V (3,8 %) i dziewięciu z klasy VII 4,2%);

b) na 143 przebadanych uczniów¹³:

- zniekształcenie kręgosłupa M-40 u dwóch uczniów z klasy VII (1,4% przebadanych),
- zniekształcenie kręgosłupa M-41 u 17 uczniów (11,9 %), z tego troje z klasy III (2,9%), ośmiu z klasy V (5,6%) i sześciu z klasy VII (4,2%).

Powyższe informacje nie były przekazywane przez pielęgniarkę Dyrektorowi, gdyż jak wyjaśniła pielęgniarka nie gromadzono ich w takiej szczegółowości (dane te zostały przekazane Dyrektorowi w trakcie kontroli NIK).

(akta kontroli str.114, 173, 649)

1.4. Pielęgniarka szkolna, w ramach współpracy z Dyrektorem, na początku każdego roku szkolnego przedstawiała jej plan pracy w oświacie zdrowotnej na dany rok szkolny, w którym wskazywała jakie czynności, badania oraz działania profilaktyczne będzie wykonywała. Z wykonania zaplanowanych działań pielęgniarka składała Dyrektorowi roczne sprawozdania zawierające ogólne informacje m.in. o liczbie uczniów zarejestrowanych w danym roku szkolnym w grupie dyspanseryjnej, bez podziału na rodzaj wady. Dyrektor wyjaśniła, że do czasu niniejszej kontroli nie otrzymywała z podmiotu leczniczego, jak i od pielęgniarki szkolnej danych dotyczących liczby uczniów ze stwierdzonymi wadami postawy¹⁴. W ramach współpracy z pielęgniarką szkolną i zawartej umowy z podmiotem leczniczym nie zostały określone przez Dyrektora zasady przekazywania informacji o liczbie uczniów, u których rozpoznano zniekształcenia kręgosłupa.

(akta kontroli str. 18-33, 130, 173, 649)

W odniesieniu do powyższego Najwyższa Izba Kontroli¹⁵ zauważa, że niezapewnienie sobie, w ramach współpracy z pielęgniarką szkolną i zawartej z podmiotem leczniczym umowy, dostępu do danych o liczbie uczniów, u których rozpoznano wady postawy oraz o rodzajach najbardziej powszechnych wad, może stanowić ograniczenie dla rzetelnego adresowania działań proponowanych przez Szkołę dla tych dzieci, w związku z obowiązkiem wynikającym z przepisu art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe¹⁶ stanowiącego, że dyrektor szkoły sprawuje opiekę nad uczniami oraz stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne.

Szkoła nie współpracowała z lekarzem, ponieważ, jak wyjaśniła Dyrektor nie dysponowała środkami finansowymi na świadczenie usług lekarskich w tym zakresie.

(akta kontroli str.130)

Pielęgniarka szkolna przygotowywała i upowszechniała materiały edukacyjne na temat wad postawy adresowane zarówno do uczniów, jak i ich rodziców (dostarczała ulotki i plakaty, które umieszczane były w gablotach i na korytarzach

¹³ 19 uczniów klas III, 87 z klas V i 37 z klas VII.

¹⁴ Z informacji uzyskanych w trakcie niniejszej kontroli od podmiotu leczniczego, wynikało, że podczas badań przesiewowych w latach szkolnych 2017/2018 i 2018/2019 zniekształcenia kręgosłupa rozpoznano łącznie u 13,6% uczniów objętych badaniem.

¹⁵ Dalej „NIK”.

¹⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 1148, ze zm. Dalej: „ustawa Prawo oświatowe”.

szkolnych oraz w gabinecie profilaktyki zdrowotnej), prowadziła działania informacyjne poprzez przekazywanie uczniom wskazówek dotyczących zasad higieny, zachowań prozdrowotnych oraz samokontroli i samoobserwacji w zakresie wad postawy. Pielęgniarka, w okresie objętym kontrolą, przeprowadziła z uczniami sześć pogadarek tematycznych dotyczących m.in. wad postawy¹⁷ oraz rozmowy indywidualne z uczniami, nauczycielami i rodzicami.

(akta kontroli str. 18-19, 125-127, 130, 135, 153-154, 172-176, 183-185)

1.5. W okresie objętym kontrolą współpraca Szkoły z rodzicami polegała na informowaniu ich podczas zebrań o możliwości zapobiegania powstawaniu lub pogłębianiu się wad postawy. Przekazywane treści związane były przede wszystkim z noszeniem przez uczniów przeciążonych tornistrów, potrzebie dbania o odpowiedni plecak oraz możliwości ich odciążenia poprzez pozostawianie w Szkole (w szafkach, pudłach i pracowniach) części podręczników i pomocy naukowych. Wskazywano również na konieczność przeprowadzania badań bilansowych i potrzebie aktywnego spędzania przez dzieci wolnego czasu.

(akta kontroli str. 18-19, 131-132, 153-154, 159-160, 183-185, 190-215)

Pielęgniarka szkolna nie uczestniczyła w ogólnych spotkaniach z rodzicami. Za pośrednictwem wychowawców przekazywała materiały edukacyjne dla rodziców w postaci ulotek¹⁸ pn. *Profilaktyka wad postawy* i *Jak wybrać właściwy tornister i dobrze go spakować*. W zeszycie pracy pielęgniarki szkolnej odnotowano indywidualne rozmowy z rodzicami uczniów m.in. na temat przydatności bilansu zdrowia. W przypadku stwierdzenia wady postawy u dziecka pielęgniarka wystawiała skierowanie do lekarza Podstawowej Opieki Zdrowotnej w celu przeprowadzenia dalszej diagnozy¹⁹.

(akta kontroli str. 131-132, 172-177, 183-185)

Szkoła angażowała rodziców do udziału w przedsięwzięciach sportowych w ramach promocji zdrowego stylu życia: *Rodzinnym pikniku sportowym*²⁰, *Piżamowym turnieju unihokeja*²¹, *Rodzinnym Turnieju Siatkówki*²², czy *Biegu Niepodległość*²³.

(akta kontroli str.18-19, 131-132)

¹⁷ Przeprowadzone pogadanki (data, klasa, liczba uczniów, tematyka): 26 listopada 2018 r. - VIIIb - 19 - *Obliczanie i interpretacja BMI*, 8 listopada 2018 r. - IIIa -18 - *Prawidłowa postawa ciała*, 20 stycznia 2019 r. - Va - 23 - *Znaczenie badań przesiewowych u młodzieży*, 25 września 2019 r. - Vd - 22 - *Prawidłowa postawa ciała*, 16 października 2019 r. - IIIa,b - 42 - *Prawidłowa postawa ciała uczniów w ławkach*, 6 listopada 2019 - VIIa-22- *Znaczenie badań bilansowych*.

¹⁸ Np. 5 lutego 2019 r. rozdała ok. 70 ulotek, 12 września.2017r. ok. 50 ulotek.

¹⁹ W roku szkolnym 2017/2018 wydała 17 skierowań, a w następnym 22 skierowania.

²⁰ Rodzinny Piknik Sportowy zorganizowany z inicjatywy nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej 7 czerwca 2018 r. Udział wzięło ok.50 uczniów i 80 rodziców. Relacja z pikniku na stronie Internetowej Szkoły pod adresem <http://sp1.bedzin.edu.pl/?p=4939>

²¹ Turniej zorganizowano z inicjatywy nauczyciela wychowania fizycznego P.S. 1 kwietnia 2019 r. Udział wzięło 42 zawodników z klas czwartych i równie liczna grupa rodziców. Relacja z turnieju na stronie Internetowej Szkoły pod adresem <http://sp1.bedzin.edu.pl/?p=6429>

²² Turniej został zorganizowany w listopadzie 2019 r. z inicjatywy nauczycieli wychowania fizycznego. Udział w nim wzięło 64. Relacja z turnieju na stronie Internetowej Szkoły, pod adresem <http://sp1.bedzin.edu.pl/?p=7167>

²³ W biegu zorganizowanym przez nauczycieli wychowania fizycznego 17 października 2018 r. udział wzięło 100 osób, w tym uczniowie, rodzice, Dyrektor i nauczyciele wychowania fizycznego. Relacja z biegu na stronie Internetowej Szkoły, pod adresem <http://sp1.bedzin.edu.pl/?p=5349>

W ramach pedagogizacji rodziców w Szkole, 12 listopada 2018 r. zorganizowano zajęcia o tematyce zawierającej treści profilaktyczne i prozdrowotne, częściowo powiązane z profilaktyką wad postawy²⁴.

(akta kontroli str.18-19, 34-35)

1.6. W okresie objętym kontrolą w Szkole nie były organizowane dodatkowe badania wad postawy u dzieci. Pielęgniarka szkolna, w ramach swoich obowiązków przeprowadzała dodatkowe badania u uczniów, którzy w danym roku szkolnym nie byli objęci badaniami bilansowymi lub przesiewowymi. Podstawą do ich przeprowadzania były wskazania lekarza (m.in. co do wad postawy) określone w wyniku wcześniejszych badań bilansowych i przesiewowych. Badania te nie były odpłatne, a o ich przeprowadzeniu decydowała pielęgniarka na podstawie wyników wcześniejszych badań. Badania dodatkowe miały na celu ocenę aktualnego stanu zdrowia ucznia. W niektórych przypadkach, po przeprowadzeniu badań dodatkowych, pielęgniarka wydawała skierowania do lekarza POZ w celu dalszej diagnostyki. 10 grudnia 2019 r. w Szkole, w ramach promocji zdrowego stylu życia, odbyło się bezpłatne badanie otyłości wśród uczniów klas pierwszych²⁵.

(akta kontroli str. 19, 132, 160, 172-173, 216-220, 651)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W szkolnym gabinecie profilaktyki zdrowotnej łączenie ścian z podłogą wykonane było z listwy drewnianej (ćwierćwałka), które nie spełniało wymagań określonych w § 30 ust. 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą²⁶. Dyrektor wyjaśniła, że do tej pory nie podjęła działań mających na celu dostosowanie gabinetu profilaktyki zdrowotnej do wymagań określonych w ww. przepisie, ponieważ w jej ocenie nie wynika z niego, aby w takich pomieszczeniach nie można łączyć ścian z podłogą za pomocą listwy drewnianej.

(akta kontroli str.120-121, 130)

W trakcie kontroli powyższa nieprawidłowość została usunięta, tzn. wymienione zostały połączenia ścian z podłogą, na umożliwiające mycie i dezynfekcję, a tym samym spełniające ww. wymagania.

(akta kontroli str.168-169)

OCENA CZĄSTKOWA

Szkoła zapewniła rozpoznawanie i monitorowanie wad postawy uczniów poprzez stałą działalność gabinetu profilaktyki zdrowotnej oraz zawarcie umowy z podmiotem leczniczym na świadczenia pielęgniarki szkolnej w zakresie profilaktycznej opieki medycznej w zakresie. W ramach podjętej współpracy pielęgniarka szkolna przeprowadziła w latach szkolnych 2017/2018 i 2018/2019 testy przesiewowe u 100% uczniów podlegających takim testom. Pielęgniarka szkolna przeprowadzała również pogawędki z uczniami dotyczące profilaktyki wad postawy i rozprowadzała wśród rodziców materiały informacyjne w tym zakresie. NIK zauważa jednak, że niezapewnienie sobie, w ramach współpracy z pielęgniarką szkolną i zawartej z podmiotem leczniczym umowy, dostępu do danych o liczbie

²⁴ Zajęcia edukacyjne dla rodziców uczniów klas III ze specjalistą pn. *Cukier – narkotyk XXI wieku*. Tematyka uwzględniała zagadnienia dotyczące niewłaściwego odżywiania, w tym otyłości i nadwagi.

²⁵ Organizatorem było Centrum Dietetyczne Naturhouse z Będzina w ramach programu profilaktycznego prowadzonego przez Gminę.

²⁶ Dz. U. poz. 595.

uczniów, u których rozpoznano wady postawy oraz o rodzajach najbardziej powszechnych wad, mogło decydować o ograniczeniu działań proponowanych przez Szkołę dla tych dzieci.

OBSZAR

2. Tworzenie warunków pobytu uczniów w szkołach ograniczających lub minimalizujących czynniki sprzyjające rozwojowi wad postawy

Opis stanu faktycznego

2.1. W okresie objętym kontrolą w arkuszach organizacyjnych Szkoły nie zaplanowano organizacji zajęć z gimnastyki korekcyjnej. Dyrektor wyjaśniła, że w tych latach nie wpłynęło do Szkoły żadne zaświadczenie lekarskie z takim zaleceniem. Również rodzice, według informacji pielęgniarki szkolnej, nie zgłaszali potrzeb w zakresie organizacji tego typu zajęć.

NIK zauważa, że niepodjęcie działań w kierunku organizacji gimnastyki korekcyjnej jest również konsekwencją niezapewnienia sobie danych w zakresie rozpoznanych wad postawy dzieci, bowiem jak wynika z informacji, uzyskanych od podmiotu leczniczego na potrzeby kontroli, w poszczególnych latach, w badaniach przesiewowych rozpoznano zniekształcenia kręgosłupa u ponad 13,6 % uczniów objętych tymi badaniami.

(akta kontroli str. 131, 173, 297-305, 579)

W arkuszach organizacyjnych Szkoły na lata 2017/2018, 2018/2019 i 2019/2020 przewidziano prowadzenie, w ramach Szkolnego Klubu Sportowego²⁷ pozalekcyjnych zajęć sportowych w łącznym tygodniowym wymiarze: 10 godzin lekcyjnych²⁸ w roku szkolnym 2017/2018, 11 godzin²⁹ w 2018/2019 i 12 godzin lekcyjnych³⁰ w 2019/2020. Uczestniczyło w nich odpowiednio: 44 uczniów (10,7%), 106 (22,6%) oraz 95 (20,7%). Dyrektor wyjaśniła, że organizując zajęcia SKS, brano pod uwagę bazę i wyposażenie szkoły, zainteresowania, preferencje i możliwości uczniów, ich naturalną potrzebę ruchu oraz dodatkowe kwalifikacje i kompetencje nauczycieli wychowania fizycznego. W zajęciach SKS, według wyjaśnień Dyrektor, mogą uczestniczyć chętni uczniowie, bez względu na sprawność fizyczną. Ofertę i typ zajęć nauczyciele dostosowują do możliwości i sprawności uczniów. Dyrektor poinformowała, że z obserwacji pedagogicznych wynika, iż starsi uczniowie lubią gry zespołowe, dziewczęta chętnie uczestniczą w zajęciach tanecznych i w aerobiku, ponadto jest duże zapotrzebowanie na naukę i doskonalenie techniki pływania. Oceniała też, że szeroka oferta i różnorodność tematyczna pozwalają na udział w zajęciach zarówno uczniom utalentowanym, zorientowanym na rozwijanie swoich zainteresowań i pasji sportowych, jak i uczniom zainteresowanym poprawą koordynacji i motoryki oraz profilaktyką i korektą wad postawy.

Poddane oględzinom zajęcia SKS z minisiatkówki dziewcząt odbywały się zgodnie z ustalonym planem.

(akta kontroli str. 158, 167, 239-272)

W okresie objętym kontrolą uczniowie uczestniczyli również w zajęciach sportowych realizowanych przez Szkołę, w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki

²⁷ Dalej „SKS”.

²⁸ W tym, w wymiarze tygodniowym 5 godzin – zajęcia z pływania, 4 godziny – zespołowe gry sportowe, 1 godzina – muzyczne formy aktywności ruchowej.

²⁹ W tym, w wymiarze tygodniowym 5 godzin – zajęcia z pływania, 2 godziny – minisiatkówka dziewcząt, po 1 godzinie – zespołowe gry sportowe, muzyczne formy aktywności ruchowej, nauka gry w tenisa stołowego oraz gry i zabawy.

³⁰ W tym, w wymiarze tygodniowym 8 godzin – zajęcia z pływania, po 1 godzinie – minisiatkówka dziewcząt, gry i zabawy rekreacyjne, gry i zabawy zespołowe, gry i zabawy, zajęcia rytmiczno-taneczne.

i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w wymiarze tygodniowym ośmiu godzin lekcyjnych (w roku szkolnym 2017/2018 i 2018/2019) oraz sześciu godzin lekcyjnych (w I półroczu 2019/2020). Zajęcia prowadzono m.in. w następujących dyscyplinach: minisiatkówka, minikoszykówka, unihokej, piłka nożna oraz gry i zabawy. Uczestniczyło w nich 72 uczniów (17,4%) w roku szkolnym 2017/2018, 79 uczniów (16,8%) w 2018/2019 i 50 uczniów (10,9%) w I półroczu 2019/2020. Na podstawie przeprowadzonych oględzin zajęć ustalono, że odbywały się one zgodnie z harmonogramem określonym w „Programie profilaktycznych zajęć sportowych organizowanych w terminie od 01.10.2019 r. do 13.12.2019 r.” przyjętym przez Wydział Polityki Społecznej i Działalności Gospodarczej Urzędu Miejskiego w Będzinie.

(akta kontroli str. 158-159, 166., 239-240, 273-296)

2.2. Według przyjętych uchwałami Rady Pedagogicznej szkolnych zestawów programów nauczania, w okresie objętym kontrolą dopuszczono do użytku następujące programy wychowania fizycznego:

– w roku szkolnym 2017/2018:

1) Kierczak U.: *Koncepcja edukacji fizycznej „Zdrowie, sport, rekreacja”*. SZKOŁA PODSTAWOWA KLASY IV-VI. OW „Impuls” 2012 – w klasach V i VI,

2) Warchoń K.: *Program nauczania wychowania fizycznego dla ośmioletniej szkoły podstawowej. Dla I i II etapu edukacji wraz z rocznymi planami pracy i przedmiotowym systemem oceniania*. Wydawnictwo Oświatowe FOSZE 2017 – w klasach: IV i VII,

– w roku szkolnym 2018/2019:

1) Białek U., Wolfart-Piech J.: *Magia Ruchu. Program nauczania wychowania fizycznego II etap edukacyjny*. JU.DM-WF s.c. 2017. – w klasach IVb i IVc,

2) Kierczak U.: *Koncepcja edukacji fizycznej „Zdrowie, sport, rekreacja”* SZKOŁA PODSTAWOWA KLASY IV-VI. OW „Impuls” 2012 – w klasach VI,

3) Warchoń K.: *Program nauczania wychowania fizycznego dla ośmioletniej szkoły podstawowej. Dla I i II etapu edukacji wraz z rocznymi planami pracy i przedmiotowym systemem oceniania*. Wydawnictwo Oświatowe FOSZE 2017 – w klasach: IVa, IVd, V, VII i VIII;

– w roku szkolnym 2019/2020:

1) Białek U., Wolfart-Piech J.: *Magia Ruchu. Program nauczania wychowania fizycznego II etap edukacyjny*. JU.DM-WF s.c. Wrocław 2017. – w klasach IV-VIII.

W treściach kształcenia ww. programów przewidziano edukację zdrowotną, w ramach której uczeń m.in.: wykonuje ćwiczenia wspomagające utrzymanie prawidłowej postawy ciała (klasa IV), wykonuje ćwiczenia kształtujące nawyk prawidłowej postawy ciała w postawie stojącej, siedzącej i leżeniu oraz w czasie wykonywania różnych codziennych czynności (klasy V-VI), dokonuje pomiarów wysokości i masy ciała oraz samodzielnie interpretuje wyniki; demonstruje zestaw ćwiczeń kształtujących prawidłową postawę ciała, demonstruje ergonomiczne podnoszenie i przenoszenie przedmiotów o różnej wielkości i różnym ciężarze (klasy VII-VIII).

Na podstawie analizy zapisów tematów zajęć wychowania fizycznego zrealizowanych w klasach IV, V i VII w latach szkolnych 2017/2018, 2018/2019 i 2019/2020 ustalono, że w ramach zajęć lekcyjnych prowadzono edukację zdrowotną, w tym dotyczącą zachowania właściwej postawy ciała.

(akta kontroli str. 41-42, 306-403)

2.3. Program wychowawczo-profilaktyczny Szkoły był uchwalany w każdym roku szkolnym okresu objętego kontrolą w trybie określonym w art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy Prawo oświatowe. W programach założono m.in., że w obszarze *Zdrowie*, w zakresie zdrowego trybu życia i profilaktyki wad postawy będą podejmowane działania dotyczące: kształtowania postaw prozdrowotnych poprzez promowanie aktywnego i zdrowego trybu życia, promowania wśród uczniów różnych form aktywności ruchowej, kształtowania odpowiedzialności za własne zdrowie, zapoznania z zasadami zdrowego, racjonalnego odżywiania się, higieny osobistej i aktywności fizycznej oraz przygotowania do podejmowania działań mających na celu zdrowy styl życia w aspekcie fizycznym i psychicznym.

Przyjęte działania wychowawczo-profilaktyczne realizowano m.in. poprzez:

- wdrożenie, opracowanych przez nauczycieli Szkoły, dwóch innowacji pedagogicznych: [1] *Muzyka łagodzi obyczaje* (program zajęć ruchowo-tanecznych dla uczniów klasy II) oraz [2] *Raz, dwa trzy – tańczę ja, tańczysz ty. Tanecznym krokiem do zdrowia* (program zajęć/zabaw tanecznych realizowanych przez uczniów klas I-VIII codziennie podczas pierwszej przerwy międzylekcyjnej);
- organizację zawodów sportowych i imprez szkolnych (np. Dzień Sportu, Pierwszaki na start, Piżamowy turniej unihokeja, Rodzinny Turniej Minisiatkówki);
- prowadzenie sportowych zajęć dodatkowych (muzyczno-ruchowe, zespołowe gry sportowe, gry i zabawy rekreacyjne);
- propagowanie podczas zajęć wychowawczych zasad właściwego pakowania tornistra³¹;
- przeprowadzanie zajęć dydaktycznych i wychowawczych na temat wad postawy i sposobów zapobiegania³²;
- zorganizowanie akcji *Kompaktowy plecak* (ważenie plecaków dwóch losowo wskazanych uczniów z każdej klasy), co opisano w punkcie 2.9 niniejszego wystąpienia;
- udział w Ogólnopolskim Programie Edukacyjnym *Trzymaj formę!*, w którym uczestniczyło 22 uczniów klasy VII (w roku szkolnym 2017/2018), 21 uczniów klasy VIII (w 2018/2019). Do XIV edycji programu, która rozpoczęła się 1 września 2019 r., zgłoszono 291 uczniów 14 oddziałów klas IV-VIII.

(akta kontroli str. 42-43, 411-578, 648)

2.4. W arkuszach organizacyjnych Szkoły dla uczniów klas IV-VIII przewidziano, zgodnie z art. 28 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe, po cztery godziny lekcyjne zajęć wychowania fizycznego w ciągu tygodnia. Zajęcia prowadziło czworo nauczycieli posiadających dyplomy ukończenia studiów wyższych magisterskich ze specjalizacją nauczyciel wychowania fizycznego (troje nauczycieli) oraz dyplom ukończenia studiów wyższych magisterskich na kierunku pedagogika w zakresie edukacji wczesnoszkolnej oraz świadectwo ukończenia studiów podyplomowych w zakresie wychowania fizycznego (jeden nauczyciel). Prowadzący zajęcia wychowania fizycznego posiadali również uprawnienia instruktora m.in. pływania, rekreacji ruchowej, piłki koszykowej, piłki siatkowej, tenisa stołowego, gimnastyki,

³¹ Realizacja tematów: *Gdy jest mi ciężko...Jak spakować tornister?*. (klasa VI b), *Wpływ plecaków na rozwój wad postawy*. (klasa VI a), *Czy mój plecak jest właściwie spakowany?* (klasa V b), *Mój plecak. Użytkowanie szafek szkolnych*. (klasa VII a) - w roku szkolnym 2017/2018; realizacja tematów: *Jak spakować plecak? Minimalizacja wad postawy* (klasa IV a), *Żyj zdrowo. Jak odchudzić nasz plecak?* (klasa VIII c) - w roku szkolnym 2018/2019; realizacja tematów: *Jak dobrze spakować plecak* (klasa V a), *Planowanie – co zawiera mój plecak?* (klasa VII b) – w I półroczu 2019/2020. .

³² Zajęcia zorganizowano m. in. w klasach: V b i IV a – w roku szkolnym 2017/2018; w klasach: VIII a, VIII c i VI c – w 2018/2019; w klasach: VI i VII c – w 2019/2020.

lekkiej atletyki. Kwalifikacje ww. nauczycieli spełniały wymogi § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli³³.

(akta kontroli str. 43-44, 579-590)

2.5. W okresie objętym kontrolą zajęcia wychowania fizycznego realizowano w formie klasowo-lekcyjnej bez podziału na grupy, w oddziałach liczących nie więcej niż 24 uczniów. W każdym roku szkolnym dla uczniów klas piątych organizowano, w ramach obowiązkowych zajęć, wychowania fizycznego, dwie godziny zajęć lekcyjnych tygodniowo na basenie.

Dyrektor poinformowała, że planując organizację obowiązkowych zajęć z wychowania fizycznego dokonano rozpoznania potrzeb i zainteresowań uczniów w zakresie organizacji zajęć w innych formach niż klasowo-lekcyjna. Uwzględniono również warunki lokalowe, bazę szkoły, możliwości organizacyjne oraz oczekiwania rodziców. Dyrektor wyjaśniła, że inna niż klasowo-lekcyjna organizacja zajęć z wychowania fizycznego spowodowałaby niekorzystną dla uczniów zmianę planu zajęć i wydłużenie ich pobytu w szkole do późnych godzin popołudniowych.

(akta kontroli str. 44, 380-400, 648-649)

2.6. W okresie objętym kontrolą frekwencja w klasach I-VIII wyniosła: 89,7% w roku szkolnym 2017/2018 i 89,5% w roku szkolnym 2018/2019. Frekwencja na zajęciach wychowania fizycznego w klasach IV-VIII wyniosła w tych latach szkolnych odpowiednio: 89,6% i 89,8%.

W roku szkolnym 2017/2018 na 413 uczniów Szkoły dwoje było stale zwolnionych z czynnego udziału w zajęciach wychowania fizycznego, w tym jeden przez cały rok szkolny a jeden przez okres II półrocza). W roku szkolnym 2018/2019 na 470 uczniów zwolnionych było siedmiu uczniów, w tym troje przez cały rok szkolny, troje przez I półrocze, a jeden przez okres II półrocza. Każdy przypadek stałego zwolnienia z zajęć wychowania fizycznego był poparty zaświadczeniem lekarskim i prośbą rodziców. Decyzje wydane w sprawie zwolnienia ucznia z lekcji wychowania fizycznego były odnotowane w rejestrze decyzji Dyrektora.

(akta kontroli str. 44, 591-594)

W planie nadzoru pedagogicznego na poszczególne lata szkolne, w zakresie wychowania fizycznego zaplanowano obserwacje zajęć wychowania fizycznego (w latach szkolnych 2018/2019 i 2019/2020) oraz bieżące obserwacje zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków podczas organizowania i prowadzenia lekcji wychowania fizycznego (losowo wybrani nauczyciele prowadzący zajęcia wychowania fizycznego). Ponadto zaplanowano kontrolę dzienników lekcyjnych (na koniec każdego miesiąca) w zakresie terminowości, rzetelności i zgodnego z przepisami prawa prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania przez wszystkich nauczycieli.

Nie zaplanowano ewaluacji wewnętrznej dotyczącej frekwencji na zajęciach wychowania fizycznego lub aktywnego uczestnictwa w tych zajęciach. Dyrektor wyjaśniła m.in., że wybór zagadnień do ewaluacji był poprzedzony analizą dokumentacji przebiegu nauczania oraz poparty wnioskami z obserwacji prowadzonych przez nauczycieli zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz innych zajęć i czynności wynikających z działalności statutowej Szkoły. Wychowawcy klas, którzy na bieżąco monitorują frekwencję uczniów na zajęciach szkolnych, według informacji Dyrektora, nie dostrzegli niepokojących tendencji w tym zakresie, a z analizy porównawczej frekwencji w szkole i na lekcjach

³³ Dz. U. poz. 1575, ze zm. Dalej: „rozporządzenie w sprawie kwalifikacji”.

wychowania fizycznego wynikało, że są one tożsame. Nauczyciele wychowania fizycznego, jak podała Dyrektor, podkreślali wysoką aktywność uczniów na zajęciach wychowania fizycznego i nie stwierdzili przypadków nieuzasadnionego uchylania się od ćwiczeń oraz uczestnictwa w lekcjach.

W sprawozdaniach z realizacji nadzoru pedagogicznego zawarto informację o przeprowadzeniu planowanej obserwacji zajęć wychowania fizycznego na basenie (22 listopada 2018 r.). W *Arkuszu Obserwacji Lekcji* podano m.in., że celem obserwacji była prawidłowa organizacja i przebieg lekcji z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa obowiązujących podczas zajęć na krytej pływalni oraz dostosowanie ćwiczeń do indywidualnych potrzeb rozwojowych oraz możliwości psychofizycznych uczniów.

W zakresie kontroli dokumentacji przebiegu nauczania w sprawozdaniach z realizacji nadzoru odnotowano przeprowadzenie przeglądu m.in. dzienników lekcyjnych, dzienników elektronicznych i kół zainteresowań oraz dokonanie analizy frekwencji uczniów na zajęciach rozwijających zainteresowania. W wyniku podjętych działań Dyrektor zarekomendowała m.in. systematyczną kontrolę obecności uczniów na tych zajęciach i wypracowanie metod zachęcających do systematycznego w nich udziału.

(akta kontroli str. 157-158, 595-646)

2.7. Szkoła dysponowała własną salą gimnastyczną, która została oddana do użytku 3 stycznia 2018 r. Dyrektor wyjaśniła, że w okresie jej budowy³⁴, tj. od 1 września 2017 r. do dnia oddania jej do użytku, lekcje wychowania fizycznego oraz zajęcia SKS odbywały się na boisku szkolnym, w świetlicy, na basenie oraz we wnęce mieszczącej się na korytarzu szkolnym na pierwszym piętrze. Szkoła w tym czasie nie korzystała z zewnętrznej sali gimnastycznej.

(akta kontroli str. 44-45, 48-50, 124)

Szkoła dysponowała również boiskami do piłki ręcznej i koszykówki oraz placem do prowadzenia zajęć ruchowych³⁵. Wzdłuż krótkiego boku boiska do koszykówki usytuowana była bieżnia, tj. rozbieg do skoku w dal, zakończona piaskownicą. Uczniom zapewniono możliwość korzystania z pomieszczeń sanitarno-higienicznych po zajęciach z wychowania fizycznego³⁶.

(akta kontroli str. 124)

W okresie objętym kontrolą, oprócz pozyskanych środków na budowę sali gimnastycznej w wysokości 1 815 925,95 zł, Dyrektor nie występowała do gminy z wnioskami dotyczącymi konieczności uzupełnienia infrastruktury sportowej w szkole.

(akta kontroli str. 45)

W okresie objętym kontrolą Śląski Kurator Oświaty nie przeprowadzał w Szkole kontroli dotyczącej jej wyposażenia w infrastrukturę sportową.

(akta kontroli str. 45, 119)

Po zajęciach lekcyjnych uczniowie mieli nieograniczony dostęp do boisk szkolnych. Korzystanie z nich było nieodpłatne w dni pracy szkoły, jak również w niedziele

³⁴ Prace budowlane i wykończeniowe związane były z przebudową części budynku Szkoły wraz z budową nowej sali gimnastycznej z łącznikiem.

³⁵ Boiska oraz plac posiadały nawierzchnię ze sztucznej trawy.

³⁶ W osobnych szatniach dla dziewcząt i chłopców znajdowały się łazienki wyposażone w działające ubikacje, umywalki i prysznic. Ponadto wyodrębniona była również łazienka dla niepełnosprawnych wyposażona także w prysznic.

i święta. Zasady korzystania z boisk sportowych były określone w *Regulaminie korzystania z obiektu sportowego zewnętrznego*³⁷.

(akta kontroli str. 45, 54-55)

Szkoła wynajmowała salę gimnastyczną podmiotom zewnętrznym na podstawie umowy najmu. Infrastruktura sportowa była udostępniana wyłącznie w godzinach, kiedy nie korzystali z niej uczniowie Szkoły. Sala gimnastyczna była udostępniana w roku szkolnym: 2017/2018 trzy razy w tygodniu (poniedziałek, środa i piątek), 2018/2019 i 2019/2020 w każdym dniu tygodnia. Kwestie dotyczące zasad i odpłatności udostępniania sali gimnastycznej podmiotom zewnętrznym były regulowane w ramach zawieranych umów najmu. Odpłatność za wynajem sali była określana na podstawie Zarządzenia Prezydenta Miasta Będzina³⁸.

(akta kontroli str. 51-66)

2.8. Szkoła w okresie objętym kontrolą nie uczestniczyła w programie profilaktycznym dotyczącym w szczególności wad postawy. Natomiast uczestniczyła w dwóch programach organizowanych przez Wydział Polityki Społecznej i Działalności Gospodarczej Urzędu Miasta Będzin: „Dzieci w sieci”³⁹ oraz „Cukier – narkotyk XXI wieku”⁴⁰. Uczniowie Szkoły w okresie objętym kontrolą nie korzystali ze wsparcia w ramach „Programu Zdrowego Kręgosłupa” Regionalnego Programu Zdrowotnego Województwa Śląskiego na lata 2017-2021 w zakresie wczesnego wykrywania deformacji kręgosłupa u dzieci w wieku szkolnym oraz edukacja w zakresie ergonomii w codziennym życiu dziecka.

(akta kontroli str. 45-46, 76, 649-650)

2.9. Dla uczniów przygotowanych było 108 szafek⁴¹, ustawionych w korytarzu prowadzącym do szatni, na poziomie piwnicznym Szkoły. Korzystali z nich przede wszystkim uczniowie klas VII i VIII. Szafki zapewniały uczniom możliwość pozostawienia przyborów i podręczników szkolnych, jak również ubrań.

Szafki zostały udostępnione w pierwszej kolejności uczniom klas VII i VIII ponieważ, jak wyjaśniła Dyrektor, oni mają najwięcej lekcji w ciągu tygodnia, a co za tym idzie korzystają z największej liczby podręczników. Ograniczona liczba szafek wynikała także z braku środków finansowych na zakup kolejnych..

Dyrektor stwierdziła, że w miarę możliwości uzupełnia braki w tym zakresie, w związku z czym planowała jeszcze w 2019 r. zakup szafek dla dwóch oddziałów klas szóstych. Dodała również, że mimo niewystarczającej liczby metalowych szafek wszyscy uczniowie mieli możliwość pozostawiania w szkole materiałów i podręczników, o czym wychowawcy informowali rodziców podczas pierwszych zebrań w każdym roku szkolnym. I tak np. uczniowie klas I-III pozostawiali podręczniki, materiały i przybory w szafkach znajdujących się w salach lekcyjnych, a uczniowie klas IV-VI mieli możliwość pozostawiania pomocy dydaktycznych

³⁷ Wprowadzone Zarządzeniem Dyrektora Nr 1/2018/2019 z dnia 3 września 2018 r.

³⁸ Zarządzenie Prezydenta Miasta Będzina Nr 0050.40.2014 z dnia 28 lutego 2014 r. w sprawie wysokości cen i opłat za korzystanie z niektórych gminnych obiektów użyteczności publicznej.

³⁹ Były to zajęcia edukacyjne dla rodziców zorganizowane w ramach zebrań z wychowawcami w dniu 18 grudnia 2018 r. Udział w nich wzięło 43 rodziców uczniów klas VI. Tematyka spotkania uwzględniała zagadnienia dotyczące skutków niewłaściwego i nadmiernego korzystania z komputera i Internetu. Koszt organizacji w wysokości 1500,00 zł pokryty została z budżetu Gminy.

⁴⁰ Zajęcia edukacyjne dla rodziców uczniów klas III zorganizowane 12 listopada 2019 r. Udział w nich wzięło 43 rodziców. Koszt organizacji w wysokości 1200,00 zł pokryty została z budżetu Gminy.

⁴¹ Szafki o wymiarach 30 cm (szerokość) na 90 cm (wysokość przystosowane m.in. do przechowywania ubrań (wieszaki) i butów (oddzielona przestrzeń na dole szafki). Z szafek mogło skorzystać ok. 24% wszystkich uczniów Szkoły.

i podręczników w pracowniach lub w przydzielonych salach (na wydzielonych półkach, w pudłach lub indywidualnych szafkach)..

(akta kontroli str. 122-123, 157)

Rodzice 50 uczniów (56% ankietowanych) uważali plecak swojego dziecka za zdecydowanie za ciężki, 27 (30%) za raczej za ciężki, ośmiu (9%) nie miało zdania, a dwóch (2%) nie zajęło stanowiska. Spośród ankietowanych 40 (44%) stwierdziło, że przyczyną zbyt ciężkich plecaków (tornistrów) był brak możliwości pozostawiania zbędnych podręczników, ćwiczeń i zeszytów w szkole, natomiast 19 (21%) jako powyższą przyczynę wskazało nieprzywiązywanie przez dziecko uwagi do tego co ma w tornistrze/plecaku. Wśród innych przyczyn 26 (29%) rodziców wskazało m.in. zbyt dużą liczbę godzin lekcyjnych, niedostosowaną podstawę programową do możliwości uczniów (a co za tym idzie zbyt ciężkie podręczniki), konieczność noszenia książek do domu w celu odrobienia lekcji i nauczania się przedmiotu, za ciężkie zeszyty i ćwiczenia oraz noszenie dużej ilości napojów (1,5 l). Wskazali również na ewentualne rozwiązania problemu zbyt ciężkich plecaków, tj. posiadanie drugiego zestawu książek lub korzystanie nauczycieli na lekcji z projektorów, jak również umożliwienie rozwiązywania zadań na kartkach.

(akta kontroli str. 216-220)

O możliwości pozostawiania w Szkole przez uczniów podręczników i pomocy naukowych oraz ograniczenia wagi tornistrów poprzez zredukowanie zestawu śniadaniowego o duże butelki z wodą⁴² informowali rodziców wychowawcy w podczas zebrań.

(akta kontroli str. 78-80, 190-215)

Wychowawcy klas nie dokonywali pomiarów wagi plecaków, natomiast podczas lekcji wyjaśniali uczniom skutki niewłaściwego pakowania plecaków i nadmiernego obciążania kręgosłupa. .. Ponadto na zebraniach rozprawdzili wśród rodziców ulotki dotyczące sposobu prawidłowego pakowania tornistrów, przygotowane przez pielęgniarkę szkolną.

(akta kontroli str.160, 223-237)

W Szkole w latach szkolnych 2018/2019 i 2019/2020 przeprowadzany był konkurs pn. *Kompaktowy plecak*. Konkurs polegał na ważeniu plecaków w ciągu czterech kolejnych dni w klasach (IV-VIII). W podsumowaniu konkursów wskazano praktyczne rozwiązania zmniejszające wagę plecaków oraz nagrodzono klasy, których plecaki uczniów okazały się być najlżejsze. We wnioskach z konkursu stwierdzono, że uczniowie są najlepiej spakowani na początku tygodnia, natomiast z każdym kolejnym dniem tygodnia plecak zawiera więcej niepotrzebnego „ekwipunku”. Stwierdzono także, że stosowanie plecaków na kółkach było mało efektywne, ponieważ uczniowie poruszają się pomiędzy piętrami i muszą nosić plecaki na plecach. Ponadto Dyrektor wskazała, że prowadzone były zajęcia, w ramach których uczono racjonalnego pakowania plecaków i tornistrów.

(akta kontroli str. 46, 67-72,160)

W dniu 23 stycznia 2019 r PPIS przeprowadził w szkole kontrolę, podczas której sprawdzano wagę plecaków szkolnych⁴³. Kontrolą objęto 389 uczniów z 22 oddziałów z klas I÷VII. Najcięższe plecaki odnotowano w klasie IV i V ,ważyły one odpowiednio 7,1 kg oraz 6,8 kg. Na 389 zważonych plecaków 217 (55,8%) nie

⁴² Możliwość taka wynikała stąd, że woda w kranach była zdatna do picia, a ponadto dzieci miały dostęp do napojów w automatach oraz w stołówce szkolnej.

⁴³ Protokół kontroli nr 8/1206/NS/HD2019 z dnia 23 stycznia 2019 r.

ważyło więcej niż 10% masy ciała ucznia, 137 plecaków (35,2%) ważyło więcej niż 10%, ale nie przekroczyło 15% masy ciała ucznia, natomiast 35 plecaków (9%) ważyło więcej niż zalecane maksymalne 15% masy ciała. W podsumowaniu wyników kontroli PPIS wskazało na konieczność ścisłej współpracy z rodzicami w zakresie eliminacji zbędnego obciążenia tornistrów i plecaków⁴⁴ poprzez racjonalne ich pakowanie.

(akta kontroli str. 73-75, 103-105)

W związku z opinią PPIS oraz spostrzeżeniami ankietowanych rodziców NIK zwraca uwagę, że udostępnienie szafek większej liczbie uczniów może zdecydowanie wpłynąć na zmniejszenie odsetka uczniów Szkoły noszących zbyt ciężkie tornistry, a tym samym ograniczenie tej przyczyny powstawania wad postawy.

2.10. PPIS 23 stycznia 2019 r. sprawdziło dostosowanie mebli do wzrostu uczniów z klas I-III. W wyniku kontroli stwierdzono, że w trzech zbadanych oddziałach klas I i III⁴⁵ dla 10 uczniów (17,5% wszystkich objętych kontrolą) nieprawidłowo zestawiono meble edukacyjne⁴⁶. W dniu 9 lutego 2019 r. PPIS przeprowadził kontrolę sprawdzającą usunięcie powyższej nieprawidłowości, w wyniku której nie stwierdzono żadnych uchybień⁴⁷.

W dniu 2 grudnia 2019 r. PPIS, na zlecenie NIK, przeprowadziło kontrolę dostosowania mebli dla uczniów klas IV, VI i VIII do zasad ergonomii. Kontrolą objęto po jednym oddziale⁴⁸ z tych klas, w salach przypisanych do tych oddziałów oraz w pracowniach chemicznej, fizycznej oraz informatycznej. Ogółem badaniu poddano 54 uczniów. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie dostosowania stanowiska pracy uczniów do ich wzrostu i budowy ciała⁴⁹.

(akta kontroli str.86-112)

Weryfikację dostosowania stanowiska pracy ucznia do jego wzrostu i budowy ciała dokonywali wychowawcy poprzez pomiary wzrostu uczniów, w wyniku których wskazywali ławki i krzeselka odpowiedniej wysokości. Wyniki pomiarów dołączone były do dzienników lekcyjnych. Nauczyciele dbali także o właściwe zestawienie ławek oraz krzeseł, które oznaczano naklejkami, dostosowując odpowiednio do wzrostu.

(akta kontroli str.160-165, 238)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

Zajęcia wychowania fizycznego prowadzone były w wymaganym wymiarze godzin, w formie zajęć klasowo-lekcyjnych, w ramach których prowadzono edukację zdrowotną dotyczącą profilaktyki wad postawy. W Szkole organizowano pozalekcyjne zajęcia sportowe, w ramach SKS, w których brało udział 10,7% uczniów w roku szkolnym 2017/2018, 22,6% uczniów w 2018/2019 oraz 20,7% uczniów w I półroczu 2019/2020 r. Ponadto były prowadzone zajęcia profilaktyczno-sportowe, w których uczestniczyło odpowiednio: 17,4%, 16,8% i 10,9% ogółu uczniów. Zastrzeżenia NIK dotyczą niepodejmowania działań w kierunku organizacji

⁴⁴ Stwierdzono, że dzieci w plecakach oprócz zeszytów i podręczników noszą m.in.: więcej niż jeden piórnik, notatniki, pamiętniki, dodatkowe torby ze strojem na wychowanie fizyczne, obuwie zmienne, termosy, butelki z napojami i pojemniki z drugim śniadaniem.

⁴⁵ Kontroli poddano wszystkich obecnych w tym dniu uczniów w liczbie 57.

⁴⁶ Protokół kontroli nr 7/1206/NS/HD/2019 z dnia 23 stycznia 2019 r. naruszenie normy PN-EN1729-1:2016-2

⁴⁷ Protokół kontroli nr 16/1206/NS/HD/2019 z dnia 6 lutego 2019 r.

⁴⁸ Badanie przeprowadzono w oddziałach IVa, VIa i VIIIa.

⁴⁹ Protokół kontroli nr 296/1206/NS/HD/2019 z dnia 2 grudnia 2019 r.

zajęć gimnastyki korekcyjnej, podczas gdy w badaniach przesiewowych, przeprowadzonych w kolejnych latach, rozpoznano zniekształcenia kręgosłupa u 13,6% uczniów objętych badaniami. W Szkole zapewniono niezbędną infrastrukturę sportową do pełnej realizacji zajęć wychowania fizycznego, jak również stworzono uczniom warunki do pozostawiania podręczników i pomocy naukowych. Szkoła zapewniała stanowiska pracy uczniów dostosowane do wymogów ergonomicznych.

OBSZAR

3. Działania informacyjne i edukacyjne na rzecz eliminacji ryzyk rozwoju wad postawy ciała

Opis stanu faktycznego

Działania Szkoły w zakresie pomocy uczniom, u których stwierdzono wady postawy, skupiały się na profilaktyce. Nauczyciele wychowania fizycznego realizowali program nauczania uwzględniający edukację zdrowotną z elementami profilaktyki wad postawy. Dyrektor stwierdziła, że „(...) właściwie na każdej lekcji wychowania fizycznego odbywały się ćwiczenia, zabawy lub gry o charakterze korekcyjnym, a ponadto uczniom były przekazywane informacje na temat higieny osobistej, prawidłowych sposobów siedzenia podczas odrabiania lekcji i oglądania telewizji, prawidłowego sposobu chodzenia czy noszenia tornistra”. Ponadto dodała, iż „wychowawcy na bieżąco wyjaśniali uczniom zagrożenia, jakie niesie ze sobą technologia informacyjna, również w odniesieniu do wad postawy”.

Plany pracy wychowawców klasowych uwzględniały treści prozdrowotne, w tym zapobieganie wadom postawy. Na zajęciach z wychowawcami omawiane były np. sposoby spędzania wolnego czasu, ze szczególnym uwzględnieniem aktywności ruchowej⁵⁰. Dyrektor wskazała, że tematyka wad postawy była podejmowana również na lekcjach przyrody w klasie IV i biologii w klasie VII oraz w edukacji wczesnoszkolnej. W swojej codziennej pracy wychowawczej nauczyciele zwracali uwagę na właściwą postawę uczniów⁵¹, a w momencie zauważenia u uczniów oznak zmęczenia nauczyciele prowadzili ćwiczenia śródlekcyjne, które oprócz funkcji relaksacyjnej, stymulującej i wychowawczej spełniały funkcję korekcyjną⁵². Ponadto w Szkole organizowane były aktywne przerwy w ramach innowacji pedagogicznej pn. *Raz, dwa, trzy - tańczę ja, tańczysz ty. Tanecznym krokiem do zdrowia*. Według Dyrektora inicjatywa ta oraz zajęcia SKS, profilaktyczne i na basenie pozwalały wyrównać niedobór ruchu spowodowany siedzącym trybem życia i były ważnym elementem wychowawczym wdrażającym młodych do aktywnych form spędzania wolnego czasu.

(akta kontroli str. 78-80, 223-237)

Dyrektor przedstawiała wychowawcom propozycje tematów na zebrania z rodzicami, w których zawarte były również zagadnienia dotyczące m.in. możliwości pozostawiania w Szkole przez uczniów podręczników i pomocy naukowych oraz ograniczenia wagi tornistrów poprzez zredukowanie zestawu śniadaniowego o duże butelki z wodą⁵³. Wskazywała również na konieczność wyjaśnienia rodzicom zasad zajmowania przez uczniów miejsc w ławkach (odpowiednich do ich wzrostu)

⁵⁰Na lekcjach wychowawczych podejmowano m.in. tematy: *Mój dzień jak co dzień znaczenie aktywności fizycznej*, *Mój kręgosłup mi się odwdzięczy gdy o niego zadbam*, *Jak odchudzić nasz plecak*, *Mój plecak*, *Użytkowanie szafek szkolnych*, *Odrabiam lekcje, właściwe miejsce i postawa*, *Dbam o zdrowie postawa ciała*.

⁵¹M.in. wykorzystując do tego celu przestrzeń rekreacyjną w salach do edukacji wczesnoszkolnej.

⁵²M.in. wzmacniały rozciągnięte podczas długotrwałego siedzenia mięśnie grzbietu, karku, ściągające łopatki oraz rozciągały przykurczone mięśnie klatki piersiowej. Ćwiczenia śródlekcyjne pobudzały do pracy mięśnie szyi, ramion, tułowia, nóg oraz układ krążeniowo-oddechowy.

⁵³Możliwość taka wynikała stąd, że woda w kranach była zdatna do picia, a ponadto dzieci miały dostęp do napojów w automatach oraz w stołówce szkolnej.

i stosowanych w tym zakresie oznaczeniach oraz zasad zwalniania uczniów z aktywnego uczestnictwa w zajęciach z wychowania fizycznego. Ponadto, na zebraniach z rodzicami pojawiały się tematy z zakresu profilaktyki zdrowotnej, zdrowego stylu życia i spędzania wolnego czasu.

(akta kontroli str. 78-80, 159, 190-215)

Pielęgniarka szkolna w ramach profilaktyki wad postawy przeprowadzała pogadanki z uczniami podczas lekcji wychowawczych, jak również w trakcie wykonywania badań przesiewowych. Poza tym przygotowała materiały dotyczące wad postawy, które zostały zawieszona w gabinecie pielęgniarki oraz w gablotach i na tablicach mieszczących się na korytarzu szkolnym i w pokoju nauczycielskim. Również na stronie internetowej Szkoły⁵⁴ umieszczone były materiały edukacyjne na temat wad postawy i sposobów zapobiegania im.

(akta kontroli str. 18-19, 125-127, 172-177, 183-185)

Dyrektor pozytywnie oceniała aktywny i liczny udział rodziców we wszelkich przedsięwzięciach organizowanych przez Szkołę mających na celu promocję sportu, zdrowego trybu życia, prawidłowego odżywiania. Stwierdziła, że rodzice uczniów mieli dużą świadomość zagrożeń i obciążeń dla kręgosłupa m.in. z powodu nadmiernego korzystania z telefonów komórkowych, wymuszających niekorzystną dla kręgosłupa pozycję, co było powodem złożenia wniosku o podtrzymanie zapisów zawartych w statucie Szkoły dotyczących zakazu używania telefonów komórkowych w trakcie pobytu w Szkole. Wskazała również na wysoką frekwencję uczniów na lekcjach wychowania fizycznego, małą liczbę zwolnień z tego przedmiotu co wg niej było wynikiem dobrej współpracy rodziców z nauczycielami wychowania fizycznego oraz wychowawcami. Zwróciła również uwagę, że m.in. za zgodą rodziców i z inspiracji nauczycieli uczniowie uczęszczający na zajęcia sportowe osiągnęli liczne sukcesy w zawodach i turniejach sportowych różnego szczebla, od miejskich po rejonowe.

(akta kontroli str.159-160)

W okresie objętym kontrolą do Dyrektora nie wpłynął żaden indywidualny wniosek rodzica o zorganizowanie zajęć w temacie profilaktyki wad postawy, czy gimnastyki korekcyjnej. Natomiast Dyrektor wskazała, że podczas zebrania rady rodziców 10 września 2019 r. poruszono kwestię dodatkowych zajęć profilaktyczno-korekcyjnych dla uczniów klas I-III, w wyniku czego od 1 października 2019 r. zajęcia o takim charakterze, dla wskazanej grupy wiekowej, były organizowane w wymiarze 6 godzin/tygodniowo, co opisano w pkt. 2.1. niniejszego wystąpienia.

(akta kontroli str. 80, 159, 239-240, 273-296)

Wśród ankietowanych nauczycieli Szkoły⁵⁵, 36 osób (100% ankietowanych) oceniło swoją wiedzę o wadach postawy na poziomie średnim (50%) bądź dobrym (50%), natomiast wiedzę o występujących wadach postawy u swoich uczniów posiadało 16 z nich (44%). Z kolei dla 32 nauczycieli (89%) kwestia wad postawy wśród uczniów stanowiła poważny problem, o którym rodziców na zebraniach poinformowało 13 z nich (36%), natomiast w formie indywidualnych rozmów 20 z ankietowanych (56%). Jako największe trudności w profilaktyce wad postawy: 33 nauczycieli (92%) wskazało niepoprawne nawyki z domu, 17 (47%) wskazało deficyt aktywności fizycznej, 12 (33%) wagę tornistrów/plecaków, dziewięciu (25%) frekwencję na lekcjach wychowania fizycznego, a pięciu (14%) nauczycieli wskazało na braki w wyposażeniu w klasach (np. meble dostosowane do wzrostu uczniów,

⁵⁴ Adres: http://sp1.bedzin.edu.pl/?page_id=209

⁵⁵ W ankiecie udział wzięło 36 nauczycieli zatrudnionych w Szkole.

szafki dla uczniów). Pozytywnie o wsparciu przez rodziców Szkoły w tym zakresie wypowiedziało się 17 nauczycieli (47%)⁵⁶. Wszyscy ankietowani nauczyciele jako formę zapoznawania uczniów z czynnikami wpływającymi na wady postawy wskazali zajęcia dydaktyczne przeprowadzane w Szkole jak i poza nią oraz zajęcia na basenie, spotkania z pielęgniarką bądź rozmowy z nauczycielami. Jako najskuteczniejszą formę profilaktyki 24 ankietowanych nauczycieli (67%) wskazało zajęcia dydaktyczne w Szkole⁵⁷. Taka sama liczba nauczycieli pozytywnie oceniła sposób prowadzenia profilaktyki wad postawy przez Szkołę⁵⁸.

(akta kontroli str. 221-222)

W wyniku badania ankietowego przeprowadzonego wśród rodziców⁵⁹ ustalono, że w opinii 33 rodziców (37% wszystkich ankietowanych rodziców) wyposażenie klas (krzesła i ławki) było dostosowane do wzrostu dziecka, 31 (34%), stwierdziło że nie, a 25 (28%) nie potrafiło jednoznacznie ocenić tego zagadnienia. Podejmowane w Szkole działania w zakresie profilaktyki wad postawy 44 (48,9%) uznało za raczej i zdecydowanie nie wystarczające, 32 rodziców (35,6%) miało trudność z oceną tych działań, a jedynie 14 (15,5%) rodziców uznało działania za wystarczające, przy czym za zdecydowanie takie uznał je tylko jeden rodzic.

Najbardziej powszechnym wśród rodziców źródłem pozyskiwania wiedzy na temat wad postawy ciała był lekarz rodzinny (49 odpowiedzi), Internet (34), lekarz specjalista (30), telewizja (16), Szkoła (dziewięć), natomiast dziewięciu rodziców stwierdziło, że „do tej pory się nie interesowało tym problemem”.

Na konsekwencje niewłaściwych zachowań prowadzących do powstawania wad postawy 37 spośród ankietowanych rodziców (41%) zwracało uwagę swoim dzieciom tylko w sytuacji zaobserwowania takich objawów u ich dziecka. Kolejnych 31 rodziców (34%) stwierdziło, że praktycznie codziennie zwracała swoim dzieciom takie uwagi, 18 czasami (20%), a czterech rzadko (5%).

(akta kontroli str. 216-220)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia pozytywnie działania informacyjne i edukacyjne podejmowane w Szkole na rzecz eliminacji ryzyka rozwoju wad postawy ciała uczniów. Wychowawcy podejmowali temat profilaktyki wad postawy podczas lekcji wychowawczych oraz podczas zebrań z rodzicami, a pielęgniarka szkolna przeprowadzała pogadanki z uczniami na temat wad postawy. W Szkole znajdowały się plakaty zachęcające do nienoszenia zbyt ciężkich tornistrów szkolnych oraz gazetki ściennie z materiałami edukacyjnymi na temat zniekształceń kręgosłupa wraz z poradami fizjoterapeuty w tym zakresie. NIK zauważa, że pomimo ww. działań ankietowani rodzice wskazali jako główne źródła pozyskiwania informacji w zakresie wad postawy lekarza rodzinnego lub specjalistę oraz z Internet.

⁵⁶ W tym 2 wskazało zdecydowane wsparcie, a 15 uznało że rodzice raczej ich wspierają. Ponadto 13-tu stwierdziło, że trudno powiedzieć, a sześciu - raczej nie.

⁵⁷ Ponadto 12 nauczycieli wskazało zajęcia dydaktyczne poza Szkołą, 22 udział w specjalnych programach, ośmiu wskazało na inne formy (w tym: stała kontrola pielęgniarki, wskazówki dla rodziców udzielane przez lekarza, systematyczna aktywność fizyczna uczniów na lekcjach wychowania fizycznego, SKSach, udział w zajęciach profilaktycznych, kształtowanie prawidłowych nawyków przez rodziców, zwracanie przez nauczycieli uwagi na właściwą postawę ucznia podczas siedzenia w ławce i chodzenia, czynny udział uczniów w różnych formach aktywności fizycznej oraz indywidualna praca/rozmowa z dzieckiem).

⁵⁸ Zdecydowanie tak odpowiedziało siedmiu, raczej tak – 17, a 12 nauczycielom trudno było odpowiedzieć.

⁵⁹ Rodzicom dzieci klas II-VIII nauczyciele rozdali 100 ankiet dotyczących wad postawy u uczniów. Odpowiedzi udzieliło łącznie 90 rodziców, z czego 32 z klas II-III, 27 z klas IV-VI oraz 31 z klas VII-VIII.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z usunięciem stwierdzonej nieprawidłowości, Najwyższa Izba Kontroli nie przedstawia uwag ani wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Katowice, dnia 23 grudnia 2019 r.

Kontroler

Dariusz Bienek

Gł. specjalista kontroli państwowej

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

.....